

Ildspåsettelse

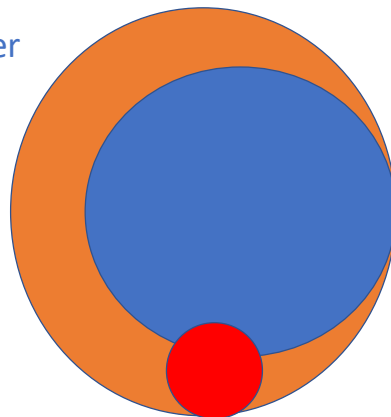
Fenomenforståelse og risikovurdering

Svein Øverland

1

Juridiske og psykologiske avgrensninger

- Juridiske og juridisk relevante definisjoner
- Psykologiske definisjoner
- Pyromani

2

Årsaker til ildspåsettelse

- Det er åpenbart mange årsaker til ildspåsettelse utover psykisk lidelser
 - ✓ Hevn
 - ✓ Hærverk
 - ✓ Skjule lovbrudd

3

Relevante straffebud

- **Straffelovens §355. Fremkalling av fare for allmennheten**
Med fengsel fra 2 år inntil 15 år straffes den som forårsaker brann, oversvømmelse, sprengning, sammenstyrtning, sjøskade, jernbaneulykke, luftfartsulykke eller lignende ulykke, som lett kan medføre tap av menneskeliv.
- **Straffelovens §352. Grovt skadeverk**
...Det samme gjelder skadeverk som har til følge slik ødeleggelse, tap av menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse, eller nærliggende fare for slike følger.
- **§ 40. Vilkår for å idømme forvaring**
...voldslovbrudd, et seksuallovbrudd, en frihetsberøvelse, en ildspåsettelse eller et annet lovbrudd...
- **Straffeprosesslovens §224**
Ved brann og andre ulykker kan det foretas etterforskning om årsaken selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbart forhold.

4

Ildspåsettelse og psykologiske forhold

- Problematiske ildspåsettelse kan også skyldes andre forhold enn pyromani
- ✓ Eks: ung gutt som setter fyr på lekebilene sine når foreldrene er borte
- ✓ Eks: ressurs svak forvaringsdømt som setter fyr på søppelbøtte som "rop om hjelp"

5

Pyromani etter ICD-10

- F63.1 Pyromani

/en vane- og impuls/"Lidelse kjennetegnet ved gjentatte ildspåsettelse, eller forsøk på dette, av eiendom eller andre ting uten noe klart motiv, og ved en vedvarende opptatthet av emner **knyttet til** ild og brann. Denne atferden er ofte forbundet med følelser av økende spenning **før handlingen** og intens opphisselse **umiddelbart etterpå**."

- Klassifisert i samme avsnitt som kleptomani, trikotillomani og patologisk spilling

6

Pyromani etter ICD-11

- 6C70 Pyromania

Pyromania is characterised by a **recurrent failure to control strong impulses** to set fires, resulting in multiple acts of, or attempts at, setting fire to property or other objects, in the absence of an apparent motive (e.g., monetary gain, revenge, sabotage, political statement, attracting attention or recognition). There is an increasing **sense of tension or affective arousal** prior to instances of fire setting, persistent fascination or preoccupation with fire and related stimuli (e.g., **watching fires, building fires, fascination with firefighting equipment**), and a sense of pleasure, excitement, relief or gratification **during**, and immediately after the act of setting the fire, witnessing its effects, or participating in its aftermath. The behaviour is not better explained by intellectual impairment, another mental and behavioural disorder, or substance intoxication."

7

"Blålys-fascinasjon"

- I klinikken ser man videre en fascinasjon for utrykningsbiler, uniformer, oppstyret rundt brannen, pressedekning av brann og lignende
- Det kan føre til filming av ildspåsettelse, at ildspåsetter er tilskuer, opptatt av å snakke med eller bli kjent med brann/politi/ambulansearbeider mm.

8

Representativitets-problemet

- Det vi vet, bygger på de som er avslørt og ofte fengslet
- Livstidsprevalens av ildspåsettelse er 1 prosent (Vaughnet m.fl., 2010)
- Prevalens av ildspåsettelse etter fylte 15 år er 0,6 prosent (Doley m.fl., 2016)
- Resultat fra anonym undersøkelse av selvrapportert ildspåsettelse, fant at 11 prosent innrømmet at de minst en gang hadde utført ildspåsettelse (Gannon og Barrowcliffe, 2012)
- 46 prosent av serie-ildspåsettere blir straffet (Doley, 2009)

9

Hva med avhengighet og rus?

- På mange måter kan pyromani forstås som en avhengighet tilsvarende OCD, men ved OCD ønsker man ikke tankene og har ritualer for å nøytralisere tankene
- Rus vil som ved andre problemer både føre til nedsatt impuls kontroll og lært hjelpsløshet/"nothing left to loose"/"rop om hjelp"
- Psykologisk vil dette ha konsekvenser for risikovurdering- og håndtering

10

Viktig å skille mellom diagnose og risiko

- Klassifikasjon av pyromani skiller dårlig mellom innhold (fascinasjon) og kontroll (impulskontroll)
- Innholdet (fascinasjon/interesse) øker risiko for handling selv om fascinasjon/interesse i seg selv ikke er tilstrekkelig for en diagnose
- På mange måter ligner dette på skillet mellom seksuell interesse og seksuelle forstyrrelser

11

Psykologiske mekanismer

- I mange saker (kanskje de fleste) skyldes ikke ildspåsettelsen pyromani, men manglende evne eller vilje til selvregulering pga:

- ✓ desperasjon
- ✓ lært hjelpeløshet
- ✓ narsissistisk krenkelse
- ✓ oppmerksomhetsbehov
- ✓ manglende impulskontroll

- Grunnet personlighetsmessige, kontekstuelle eller akutte forhold

*Selvregulering viser til summen av emosjonsregulering og kognitiv regulering (for eksempel impulskontroll)

12

Karakteristika

- Ung mann
- Alvorlige psykiske lidelser eller lang psykiatrisk sykehistorie
- Stor grad av varians og ulike behov

13

Karakteristika ungdom

- Gutt (2-3 ganger oftere enn jenter)
- Vedvarende interesse for ild og tidligere ildspåsettelse
- Flere eller komplekse problemer
- Kompleks PTSD
- Impulsivitet
- Aggresjon

Foster, J.E. (2020) Children and Teenagers Who Set Fires: Why they do it and how to help, London: Jessica Kingsley Publishers.

14

Karakteristika ved utviklingshemming

- Tre kategorier ved ildspåsettelse
 - ✓ Hærverk
 - ✓ Fascinasjon
 - ✓ Kommunikasjon
- Personer med utviklingshemming vil ikke nødvendigvis ha økt risiko, men de har ofte nedsatt impulsivitet og hyppigere ildspåsettelse enn ikke-utviklingshemmede ildspåsettelse

Holst og Lystrup (2010). Brandstiftelse. En undersøgelse av utviklingshæmmede brandstiftere

15

Konklusjon

- Det er lite klinisk nyttig å få ut av fenomenkunnskap-beskrivelsene
- Det er derfor viktig å bygge på (individuell) risikovurdering

16

Risiko

- Sannsynlighet x Risiko
- Hyppighet
- Residiv

17

Helsedirektoratets faglige råd

"Målet med en risikovurdering er å legge et grunnlag for behandling og oppfølging som kan sikre et tryggere og bedre liv for pasientene og deres omgivelser".

<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/voldsrisikoutredning-ved-alvorlig-psykisk-lidelse/risikohandtering/nar-risiko-er-identifisert-bor-individuelt-utformede-tiltak-oppfolgingsrutiner-og-intervensjoner-iverksettes-for-a-forebygge-voldshandlinger>

18

Strukturert klinisk risikovurdering

- SKV innebærer å gjøre en grundig gjennomgang av risiko-relevant informasjon
- med mål om å systematisere informasjonen på en slik måte at man kan formulere risikoformulering og risikoscenario
- som muliggjør forebygging og intervensjoner
- med mål om å redusere risiko for ny vold

19

Ildspåsettelse kan defineres som vold

- Ildspåsettelse kan, som annen vold, komme til uttrykk gjennom trusler og forsøk som kan føre til fysisk skade av andre personer eller alvorlig psykisk skade
- Med andre ord bør man ta utgangspunkt i samme fremgangsmåte som ved risikovurdering av generell vold
- og med verktøy tilrettelagt for målgruppen

- I praksis viser det til HCR20 eller tilsvarende verktøy for ungdom, utviklingshemming etc (f.eks SAVRY eller ARMIDILLO)

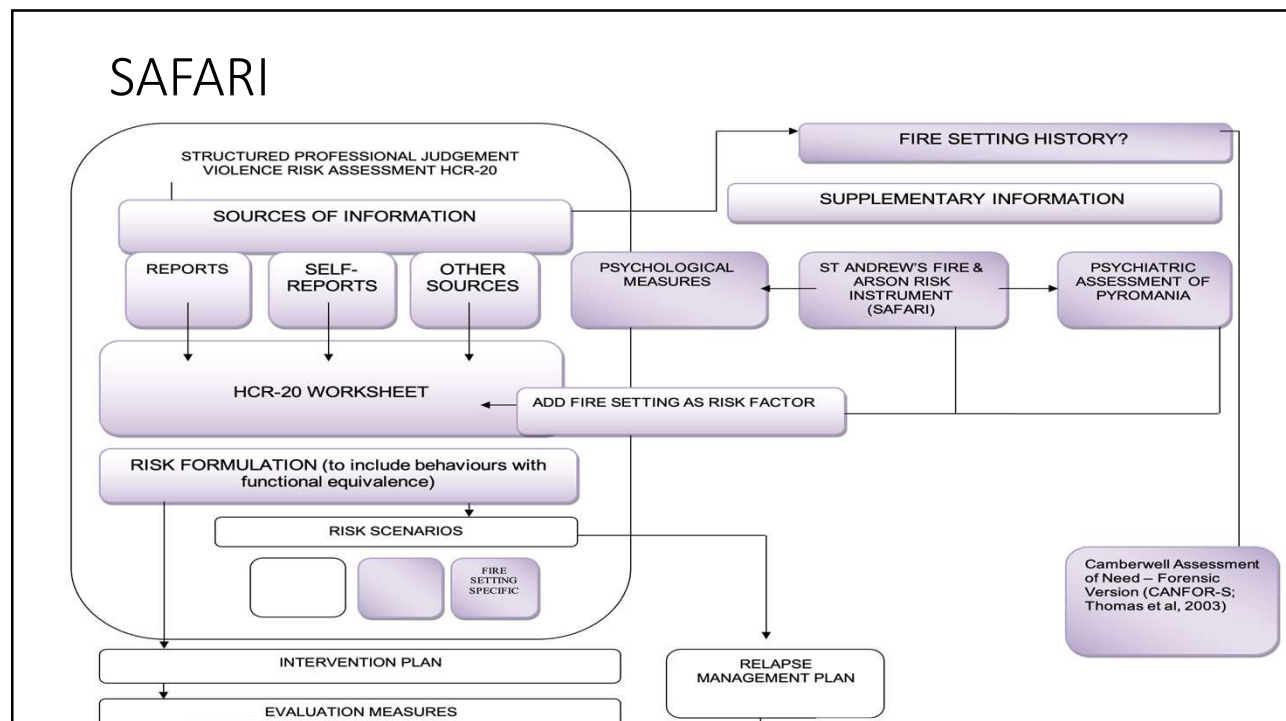
20

SAFARI

- St Andrew's Fire and Arson Risk Instrument er utviklet som et semi-strukturert intervju basert
- SAFARI er et av få risikovurderings-instrumenter som bygger på forskning
- Dog på et begrenset forskning og utvalg

Long CG, Banyard E, Fulton B, Hollin CR. (2014). Developing an assessment of fire-setting to guide treatment in secure settings: the St Andrew's Fire and Arson Risk Instrument (SAFARI). Behav Cogn Psychother. 2014 Sep;42(5):617-28

21

22

Sentrale temaer

- Tidslinje med spesifikk gjennomgang av ildspåsettelse
- Særlig gjennomgang av det første og siste tilfellet
- Gjennomgang av livsforhold og hendelser forut for ildspåsettelsen
- Sammenstilling i form av en funksjonell analyse
- Vurdering av motivasjon for behandling og intervensjon

23

Funksjonsanalyse

SECTION 9 – FUNCTIONAL ANALYSIS OF FIRE SETTING AND TREATMENT TARGETS

ANTECEDENTS (A)		BEHAVIOURS	CONSEQUENCES (C)	
BACKGROUND	[24 hrs preceding the fire]		[24 hrs after the fire]	LONG TERM
Background Events (Items 1.2; 3.2, 5.2, 1.5, 3.5, 5.5)	Covert (Items 1.3, 3.3, 5.3; 1.6, 3.6, 5.6; 1.8, 3.8, 5.8; 1.16, 3.16, & 5.16)	(Items 1.7, 3.7, 5.7, 1.9, 3.9, & 5.9)	Covert (Items 1.12, 3.12, 5.12, 1.13, 3.13, 5.13;)	Covert 1.16, 3.16, 5.16
Life Problems (Items 2.1; 4.1 & 6.1)	Overt (Items 1.9, 3.9, & 5.9; 1.10, 3.10 & 5.10)		Overt (Items 1.11, 3.11, 5.11, 1.14, 3.14, 5.14)	Overt (Items 1.15, 3.15, 5.15)

24

Behandling og intervensjoner

- Det finnes ingen evidens-basert behandling mot pyromani eller ildspåsettelse
- Som ved annen vold hos personer med psykopati, seksual-avvik og utviklingshemming, må behandlingen derfor bygge på å redusere risikofaktorer
- og å styrke pro-sosialt nettverk, sosiale ferdigheter, selv-regulering og monitorering

25

26